

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קנד

למדנו במשנה - הכותב שטר מתנה על כל נכסיו ולא כתוב בשטר האם הוא היה שכיב מרע או בריא, והנותן טוען שהיה שכיב מרע וממילא כשהבריא הוא חוזר בו, ואילו המקבל טוען שהוא היה בריא וממילא הוא לא יכול לחזור בו. לדעת רבי מאיר הנותן צריך להביא ראיה שהיה שכיב מרע, לדעת חכמים המוציא מחבירו עליו הראייה.

שאלה: ראייה במאי? על איזו ראיה מדברים רבי מאיר וחכמים? תשובה: רב הונא אמר ראייה בעדים, רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראייה בקיום השטר: והגמרא מבארת.

רב הונא אמר ראייה בעדים וכו'. במשנתנו מדובר שעכשיו הנותן מתנה בריא. לדעת רבי מאיר על הנותן להביא ראיה בעדים שהיה שכיב מרע כשכתב את השטר, ולדעת חכמים על המקבל להביא עדים שהנותן היה בריא. והם נחלקו במחלוקת רבי יעקב ורבי נתן לעיל.

רבי מאיר סובר כרבי נתן שהולכים אחר 'חזקה דהשתא'. ומכיון שעכשיו הוא בריא אנו אומרים שגם אז הוא היה בריא וממילא השטר מתנה לא מתבטל, ולכן אם הוא טוען שהוא היה שכיב מרע והשטר מתבטל עליו להביא את הראייה שהיה שכיב מרע.

אבל רבנן סוברים כרבי יעקב שהולכים אחר המוחזק בנכסים. מכיון שהנותן מוחזק בנכסיו והמקבל בא להוציא אותם ממנו, עליו להביא ראיה שהנותן היה בריא.

רב חסדא ורבה בר רב הונא אמרי ראייה בקיום השטר וכו'. מדובר שעכשיו הנותן מתנה בריא. בנוסף, לכו"ע הולכים אחר 'חזקה דהשתא' כרבי נתן. ולכן מכיון שעכשיו הוא בריא אנו אומרים שגם אז הוא היה בריא. אמנם הנותן שהוא בעל השטר טוען שהוא היה שכיב מרע והוא בא לערער על התוקף של השטר.

וכאן נחלקו רבי מאיר וחכמים האם 'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו'. כלומר מלווה שמראה שטר חוב ללווה שכתוב בו שהלווה חייב לו כסף, אך אין למלוה 'קיום' על השטר, כלומר אין לו עדות של בית דין שהחתימות של העדים על השטר אמיתיות ואינן מזויפות. (בית דין בודקים את החתימות ואם הן אמיתיות הם כותבים על השטר שהוא 'מקויים'). והלווה מודה שהשטר אמיתי והוא כתב אותו למלוה, אבל הוא טוען שהוא כבר פרע אותו.

לדעת חכמים אם המלווה לא יקיים את השטר, הוא לא יוכל לגבות מהלווה כלום. בגלל שכל התוקף של השטר נובע רק משום שהלווה מודה שהוא כתב אותו, אך הרי הוא בעצמו טוען שהוא כבר פרע את החוב. ואם כן עלינו להאמין לו שהוא פרע את החוב כי 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'. אבל אם השטר מקויים, יש לו תוקף מצד עצמו גם בלי הודאת הלווה, ולכן הלווה לא יאה נאמן בטענתו שפרע את החוב.

לדעת רבי מאיר אפילו אם השטר לא מקויים, מכיון שהלווה מודה בשטר, ממילא יש לו כבר תוקף ויכול המלווה לגבות בו. כי לא אומרים בשטרות 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'.

וכך גם כאן. מכיון שהנותן מודה שהוא כתב את השטר רק הוא טוען שהוא היה שכיב מרע, אם כן הוא מבטל את הכח של השטר. ומדובר שהשטר לא מקויים. לדעת רבי מאיר הנותן צריך להביא ראיה שהוא היה שכיב מרע כי הוא מודה בשטר ולא מאמינים לטענתו שהיה שכיב מרע.

אבל לדעת חכמים על המקבל שהוא בא להוציא מחבירו הנותן את המתנה, להביא ראיה כלומר לקיים את החתימות שבשטר ואז הוא יקבל את המתנה. כי כאמור לכו"ע הולכים אחר 'חזקה דהשתא' כרבי נתן, ולכן מכיון שעכשיו הוא בריא אנו אומרים שגם אז הוא היה בריא ולא מאמינים לטענתו שהיה שכיב מרע. אבל אם המקבל המחזיק בשטר לא יקיים את החתימות, הנותן יהיה נאמן בטענתו שהיה שכיב מרע, כי הפה שאסר הוא הפה שהתיר.

קושיא: והא איפליגו בה חדא זימנא דתניא וכו': הרי כבר נחלקו רבי מאיר וחכמים באותה מחלוקת פעם אחת, במסכת כתובות כדלהלן.

עדים שהיו מעידים על חתימתם לקיים את השטר ואמרו שבאמת זוהי חתימת ידינו, אבל היינו אנוסים לחתום, או שהיינו קטנים כשחתמנו על השטר, או שאנו פסולי

עדות (= קרובים או משחקים בקוביא), הם נאמנים. משום 'שהפה שאסר הוא הפה שהתיר', כלומר כשם שאתה מאמין למה שהם אומרים שזוהי חתימתם כך תאמין למה שהם אומרים שהם היו פסולים, והשטר פסול.

אבל אם יש עדים שזהו חתימתם, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר כלומר שהם היו חתומים בשטר אחר שכבר התקיים בבית דין ואנו רואים שהחתימות שבשטר זה דומות לשטר האחר, אינם נאמנים לומר שהם היו פסולים, לפי שאין כאן 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' שהרי השטר לא התקיים על פיהם, והשטר כשר. זו דעת חכמים. אבל רבי מאיר חולק על חכמים וסובר שאין העדים נאמנים לפסול את השטר בטענות אלה.

וביאר שם הגמרא שהמחלוקת שלהם היא האם 'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו' או לא. דהיינו מדובר שהלווה מודה שכתב את השטר, לדעת רבי מאיר 'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו' כלומר לא צריך שהעדים יקיימו את השטר, אלא עצם ההודאה של הלווה בשטר נותנת לו תוקף. ולכן אין העדים נאמנים לומר 'אנוסים היינו' וכו', כי אין כאן 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר'. אבל לדעת חכמים 'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו' ולכן רק העדות של העדים על כתב ידם (שבכך הם 'מקיימים אותו') נותנת לשטר את התוקף שלו, אך העדים עצמם טוענים שהיו פסולים, ואם כן יש כאן 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' והם נאמנים.

תירוץ: צריכא וכו': צריך היה להשמיע לנו את שני המקומות. כי אם היה כתוב רק את המחלוקת בכתובות, היינו אומרים שדוקא שם סוברים רבנן שהעדים נאמנים לומר שהיו אנוסים. בגלל שלעדים יש כח חזק, כי כל השטר מתקיים רק על פיהם, ולכן מאמינים להם בטענתם שהשטר פסול. אבל לגבי נותן המתנה שטוען שהוא שכיב מרע, אין לו כח לטעון זאת כי הוא מודה שהוא כתב את השטר.

ואם היה כתוב רק את המחלוקת כאן בשכיב מרע, היינו אומרים שדוקא כאן סובר רבי מאיר שהנותן לא נאמן, אבל לגבי עדים הם כן נאמנים. קמ"ל.

אמורא נוסף הסובר כאחת השיטות הנ"ל, בביאור המחלוקת של רבי מאיר וחכמים במשנתנו

וכן אמר רבה רבי בעדים: רבה סובר כרב הונא שהמחלוקת של רבי מאיר וחכמים היא מי צריך להביא ראיה בעדים. כפי שביארנו למעלה במשנתנו מדובר

שעכשיו הנותן מתנה בריא. לדעת רבי מאיר על הנותן להביא ראייה בעדים שהיה שכיב מרע כשכתב את השטר, ולדעת חכמים על המקבל להביא עדים שהנותן היה בריא.

קושיא: אמר ליה אביי: לדברך מה הטעם של רבנן שהמקבל צריך להביא עדים שהנותן היה בריא?

אם נאמר בגלל שבכל השטרות של בריא כתוב 'כד הוה מהלך על רגלוהי בשוקא' (= כאשר הנותן הולך על רגליו בשוק), ובשטר הזה לא כתוב את הנוסח הזה, ולכן משמע שהנותן לא היה בריא כשכתב את השטר ועל המקבל להביא ראייה שכן היה בריא. אך אדרבא, הרי בכל השטרות של שכיב מרע כתוב 'כד קציר ורמי בערסיה' (= כאשר הנותן חולה שוכב במיטתו) ובשטר הזה לא היה כתוב כן, משמע שהנותן לא היה שכיב מרע כשכתב את השטר ואם כן על הנותן להביא את הראייה שכן היה שכיב מרע!

רבה מתרץ: איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי, אוקי ממונא בחזקת מריה: מכיון שאפשר לומר כך ואפשר לומר כך, אנו מעמידים את הממון בחזקת בעליו דהיינו בידי הנותן ועל המקבל להביא את הראייה.

אמוראים נוספים נחלקו במחלוקת של רב הונא ורב חסדא

ובפלוגתא: באותה מחלוקת נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש. רבי יוחנן אמר שהמשנה מדברת על ראייה בעדים, ור' שמעון בן לקיש אמר מדובר על ראייה בקיום השטר.

איתיביה רבי יוחנן לרבי שמעון בן לקיש - מעשה בבני ברק וכו': האבא נפטר, ובנו מכר שדה שירש מאביו, ולאחר מכן הבן מת. באו הקונים ובקשו לקבל את הנכסים לידיהם. ובאו קרוביו של הבן שמת, מבני משפחה היורשים את הנכסים, וערערו על המכירה שמכר הבן את השדה. הם טענו שהבן היה קטן בשעת מיתה, ואם כן המכירה שלו לא חלה והנכסים צריכים להשאר בידיהם.

הלקוחות לא מצאו עדים שהבן היה גדול, ובאו הלקוחות ושאלו את רבי עקיבא האם מותר לפתוח את הקבר של הבן שמת, ולבדוק האם יש לו שתי שערות והוא היה גדול. אמר להם רבי עקיבא אין אתם רשאים לבזות אותו. ובנוסף סימני הגדלות עשויים להשתנות לאחר מיתה. דהיינו שתי השערות יכולים להיות 'שומא' - תוספת שגדלה ללא קשר לבגרות. דבר זה ניתן לבדוק רק בחייו של האדם, אבל לאחר

מיתתו השערות יכולות להראות כשערות בגרות למרות שבאמת הם היו רק שערו של שומא. (עין תוס' מה ההבדל בין שערות שומא לשערות בגרות ומה השינוי לאחר מיתה).

עד כאן המעשה בכני ברק. כעת רבי יוחנן מסיים את קושיתו -

בשלמא לדידי וכו': לשיטתי ש'הראייה' צריכה להיות בעדים, מובן מדוע הלקוחות בקשו לפתוח את קברו של הבן, כי הם חפשו עדים ולא מצאו ולא היתה להם ברירה אחרת. אבל לשיטתך ריש לקיש ש'הראייה' היא קיום השטר, מדוע היה להם צורך לפתוח את הקבר? היה לעיהם לקיים את השטר ולקבל את הנכסים!

ריש לקיש מתרץ: מי סברת נכסי וכו': האם אתה סובר שהנכסים היו בחזקת בני המשפחה והלקוחות באו וערערו ובקשו לקבל אותם לידיהם וכו"ל? לא, המקרה היה שהנכסים כבר היו בחזקת הלקוחות, ובאו בני המשפחה וערערו שהם צריכים לחזור לידיהם. ולכן לא היה לבני המשפחה מה לעשות מלבד לפתוח את הקבר ולהוכיח שהבן היה קטן באותה שעה.

ראייה: הכי נמי מסתברא: הגמרא אומרת שכך מסתבר לומר. כי רבי עקיבא אמר למערערים 'אי אתם רשאים לנוולו' והם שתקו ולא התווכחו. אם נאמר שמדובר בבני משפחה שערערו על הנכסים שבחזקת הלקוחות, מובן מדוע הם שתקו כי הם לא רצו לבזות את קרוב משפחתם. אבל אם מדובר בלקוחות שמערערים על הנכסים שבחזקת בני המשפחה, לא מובן מדוע הם שתקו, היה עליהם לומר לרבי עקיבא 'אנן זוזי יהיבין ליה לינוול ולינוול' = אנחנו שילמנו כסף לבן, ומכיון שאנו לא רוצים להפסיד את כספנו לא אכפת לנו שהבן יתנוול ויתנוול!

דח"יה: אי משום הא לא איריא: מזה אין ראייה. כי רבי עקיבא אמר להם כך - דבר ראשון אין אתם רשאים לנוולו, ועוד אם תאמרו שהוא קיבל ממכם כסף ועליו להתבזות בשביל להוכיח את האמת, זה לא יעזור לכם לפתוח את הקבר כי הסימנים עשויים להשתנות לאחר מיתה.

(ת"ש) שאל רבי שמעון בן לקיש את רבי יוחנן וכו': בברייתא שסידר בר קפרא כתוב - אדם שאכל פירות של שדה בחזקת שהיא שלו, ובא אדם אחר ועירער עליו בטענה שהשדה הזו שלו. והוציא המחזיק שטר (- אונן) שכתוב בו שהלה מכר לו את השדה, או שכתוב בו שנתן לו אותה במתנה. אם אמר המערער 'אינני מכיר שטר כזה מעולם', המחזיק יקיים את השטר בחתימותיו והשדה תשאר אצלו.

אבל אם המערער טוען שאכן כתב לו את השטר הזה אבל זה היה 'שטר פסים' - מלשון 'פויסים', אדם שרוצה להראות עשיר הולך לחבירו ואומר לו תכתוב לי שטר כאילו אתה חייב לי סכום כסף גדול, ואני כמובן לא אגבה אותו לעולם. או שהמערער טען שזה היה 'שטר אמנה' - שהמוכר עדיין לא קיבל את הכסף, וכתב את השטר ומסר אותו לקונה כדי שכאשר הוא ישלם את הכסף השטר כבר יהיה מוכן, והוא סמך על הקונה שישלם לו לאחר מכן. אבל הוא לא שילם לו. הדין הוא, אם יש עדים לטובת המערער, הולכים אחריהם. אבל אם אין למערער עדים, הולכים אחר השטר, דהיינו משאירים את הנכסים בידיו של מחזיק השטר. עד כאן הברייתא של בר קפרא.

לימא ר' מאיר היא דאמר מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ולא רבנן: לכאורה הברייתא הזו הולכת כדעת רבי מאיר שהיא דעת יחיד ולא כדעת רבנן! כי השטר אינו מקויים, ורק לדעת רבי מאיר 'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו' ולכן לאחר שהמערער טוען שהוא כתב את השטר הוא כבר לא נאמן לטעון שהוא שטר פסים או שטר אמנה. אבל לדעת חכמים 'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו' ולכן רק ההודאה של המערער שאכן כתב לו את השטר נותנת לשטר את התוקף שלו, אך הוא עצמו טוען שהיה זה שטר פסול, ואם כן יש כאן 'הפה שאסר הוא הפה שהתיר' והוא נאמן והיה צריך להוציא את הנכסים מידיו של המחזיק.

רבי יוחנן מתרץ: אמר ליה - לא, שאני אומר דברי הכל מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו: אני סובר שלכו"ע 'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו'. ולכן גם לדעת רבנן לאחר שהמערער הודה בשטר הוא לא נאמן לטעון שהוא פסול.

ריש לקיש מקשה: והא מיפלג פליגי! דתנן אין נאמנין לפוסלו דברי ר' מאיר וחכמים אומרים נאמנין: והרי רבי מאיר וחכמים נחלקו בזה האם מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו או לא. וכפי שלמדנו בברייתא בכתובות כנ"ל.

רבי יוחנן מתרץ: אמר ליה אי עדים אלימי ומרעי שטרא איהו כל כמיניה? אם עדים נאמנים לפסול את השטר וכי בעל השטר גם הוא נאמן? כלומר בכתובות מדובר בעדים שטוענים שהשטר היה פסול, ולכן יש להם כח לפסול אותו כי כל הקיום של השטר עומד עליהם. ודוקא בזה חולקים חכמים על רבי מאיר וסוברים שהעדים נאמנים. אבל כשבעל השטר מודה בשטר, סוברים חכמים שאין לו נאמנות לפסול את השטר כי 'מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו'.

ההבדל בין המקרים, משום שכשבעל השטר טוען שהשטר היה פסול יש כאן 'אנן סהדי' שלא כדבריו. כי עדים לא חותמים על שטר פסול שהרי אסור לכתוב שטר כזה, ולכן הוא לא נאמן. מה שאין כן כשהעדים עצמם פוסלים את חתימת ידם, אנו מאמינים להם.

ריש לקיש מקשה: אמר ליה - והלא משמך אמרו 'יפה ערערו בני משפחה': משמך אומרים שבני המשפחה שטענו שהבן היה קטן טענו כראוי. והרי בני המשפחה מודים שהשטר אמת, ובכל אופן הם נאמנים בטענה שהבן היה קטן. ואילו לדברך שחכמים סוברים כרבי מאיר 'מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו', מדוע בני המשפחה נאמנים מול השטר?

רבי יוחנן מתרץ: אמר ליה - זו אלעזר אמרה, אני לא אמרתי דבר זה מעולם.

קושיא: אמר רבי זירא אם יכפור רבי יוחנן ברבי אלעזר תלמידו יכפור ברבי ינאי רבו? אם רבי יוחנן מכחיש שמה שמיוחס לו, נאמר על ידי תלמידו רבי אלעזר ואינו ממנו, וכי הוא יוכל להכחיש שמה שאמר רבו בשמו אינו נכון?

דאמר רבי ינאי אמר רבי 'מודה בשטר שכתבו (אני) צריך לקיימו'. ואמר ליה רבי יוחנן - רבי לא משנתנו היא זו? 'וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה' אין ראה אלא בקיום השטר! כלומר מה שאמרו חכמים במתנתנו 'המוציא מחבירו עליו הראיה' הכוונה לקיים את השטר. אם כן בהכרח שרבי יוחנן סובר מודה בשטר שכתבו כן צריך לקיימו.

ברם נראין דברי רבינו יוסף וכו': רבי זירא ממשיך ואומר - אכן נראים דבריו של רבינו יוסף שביאר את המחלוקת של רבי מאיר וחכמים האם 'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו' או לא להיפך. דהיינו לדעת רבי מאיר כן צריך לקיימו ולדעת חכמים לא צריך לקיימו. ומה שאמר רבי יוחנן לריש לקיש 'דברי הכל' ('שאני אומר דברי הכל מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו') אין כוונתו שכו"ע סוברים כן, אלא באמת זו דעת חכמים, רק שביחס לדעת רבי מאיר שהיא דעת יחיד נחשבת דעת רבנן כ'דברי הכל'!

קושיא: והא איפכא תנן וחכמים אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה! איך יתכן לומר שחכמים סוברים מודה בשטר שכתבו לא צריך לקיימו, הרי הם סוברים במשנתנו ש'המוציא מחבירו עליו הראיה' וביאר רבי יוחנן לרבי ינאי (למעלה)

שכוונתם שבעל השטר צריך לקיים את השטר. אם כן בהכרח שרבי יוחנן סובר בדעת חכמים שמודה בשטר שכתבו **כן** צריך לקיימו.

תירוץ: **איפוך:** לרב יוסף היתה גירסה הפוכה במשנתנו. שחכמים הם הסוברים שמודה בשטר שכתבו **לא** צריך לקיימו, ורבי מאיר סובר להיפך.

קושיא: **והא תניא אין נאמנין לפוסלו דברי רבי מאיר וחכמים אומרים נאמנין:** הרי כברייאת בכתובות (הנ"ל) בעדים המעידים על כתב ידם וטוענים שהיו פסולים, סוברים חכמים שהם לא נאמנים משום שמודה בשטר שכתבו **כן** צריך לקיימו. **תירוץ:** **איפוך:** לשיטת רב יוסף יש להפוך את השיטות גם שם. דהיינו שחכמים סוברים **שלא** צריך לקיימו ורבי מאיר חולק.

הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן לרבי ינאי שהובאו למעלה. רבי ינאי אמר 'מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו', ואמר לו רבי יוחנן – רבי לא משנתנו היא זו? 'וחכמים אומרים המוציא מחכירו עליו הראיה' אין ראיה אלא בקיום השטר!

קושיא: **והא רבי יוחנן ראיה בעדים קאמר:** הרי לעיל (בעמוד א') נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בביאור דברי המשנה, רבי יוחנן אמר שהמשנה מדברת על ראייה בעדים, ור' שמעון בן לקיש אמר ראייה בקיום השטר. אם כן רבי יוחנן בעצמו אמר שהמקבל צריך להביא ראיה בעדים ולא ראייה בקיום השטר!

תירוץ: **איפוך:** יש להפוך את השיטות במחלוקת בביאור המשנה, כך שרבי יוחנן הוא זה שסובר ראייה בקיום השטר, וכמו שאמר לרבי ינאי.

קושיא: **לימא ליפוך נמי תיובתא:** אם כן לכאורה עלינו להפוך גם את הקושיא שהקשה רבי יוחנן לריש לקיש מהמעשה בבני ברק. משום שרבי יוחנן אומר שם שלשיטתו שהראייה בעדים אין קושיא. אך כאמור רבי יוחנן באמת סובר ראייה בקיום השטר ולא בעדים. ואם כן עלינו להפוך ולומר שריש לקיש הוא זה שהקשה לרבי יוחנן את הקושיא.

דף קנה.

תשובה: **לא, הכי קאמר ליה רבי יוחנן לר' שמעון בן לקיש בשלמא לדידי וכו':** אין צורך להפוך. רבי יוחנן הקשה את הקושיא וכך הוא הקשה. בשלמא לשיטתו במשנתנו שהראייה היא בקיום השטר, דהיינו המקבל צריך לקיים את השטר, אמנם לדעת חכמים 'מודה בשטר שכתבו **אין** צריך לקיימו'. אם כן מובן המעשה בבני

ברק. כי שם הלקוחות היו מוחזקים בנכסים, ובני המשפחה באו לערער עליהם ולהוציאם מידיהם. ולכן מובן איך הלקוחות קבלו את הכנסים לידיהם, כי היה להם שטר מכירה, ובני המשפחה הודו שהשטר אמת רק שטענו שהבן היה קטן, אך לדעת חכמים הם לא נאמנים לפסול את השטר למרות שהוא לא מקויים.

אבל לשיטת ריש לקיש במשנה שהראייה היא בעדים, דהיינו המקבל צריך להביא ראייה בעדים שהנותן היה בריא. אם כן כאן הלקוחות צריכים להביא עדים שהבן היה גדול בכדי לקבל את הנכסים. ואם כן קשה איך הנכסים הגיעו לידיהם הרי לא היו להם עדים על כך?

אמר ליה מודינא לך וכו': ועל כך ענה ריש לקיש לרבי יוחנן – אני מודה לך במקרה של בני ברק שהערעור של בני המשפחה לא היה אמיתי. משום שטענתם היתה שהבן היה קטן בשעת המכירה, אך יש לנו 'חזקה' שעדים לא היו חותמים על השטר של קטן כי הוא לא ראוי לעשות קניינים. ולכן שם לא היו הלקוחות צריכים להביא ראייה בעדים שהבן היה גדול.